

УДК 81'373.611:523(09)

NOMINA ABSTRACTA З СУФІКСОМ -ИЩЕ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Меркулова О. В.

У статті описано розвиток словотвірних мовливостей суфікса -ище та його похідних -лище, -овище, -нище в продукуванні українських абстрактних іменників, досліджено динаміку функціонування лексико-словотвірних типів nomina abstracta; доведено, що упродовж усіх періодів розвитку української мови цей суфікс не відзначався високою продуктивністю і, приєднуючись головним чином до іменникових та дієслівних основ, виконував здебільшого модифікаційну функцію.

Ключові слова: іменник, суфікс, абстрактне найменування, лексико-словотвірний тип, праслов'янська мова, давньоруськоукраїнська мова, середньоукраїнська мова, нова українська мова.

В статье описано развитие словообразовательных возможностей суффикса -ище и его производных -лище, -овище, -нище в продуцировании украинских абстрактных существительных; исследовано динаміку функціонування лексико-словообразовательных типов nomina abstracta; доказано, что на протяжении всех периодов развития украинского языка этот суффикс не отличался высокой продуктивностью и, присоединяясь главным образом к именным и глагольным производящим основам, выполнял в большей части модификационную функцию.

Ключевые слова: имя существительное, суффикс, абстрактное наименование, лексико-словообразовательный тип, праславянский язык, древнерусскоукраинский язык, среднеукраинский язык, новоукраинский язык.

The paper describes the development of derivational capabilities of suffix -ische (-iŝče) and its derivatives -lišche, -ovische, -nische in producing the Ukrainian abstract nouns; the dynamics of functioning of nomina abstracta lexical-derivational types was studied; it was proved that over the periods of the Ukrainian language development, this suffix was not high productive and, being suffixed mainly to the nominal and verbal stems, exercised largely a function of modification.

Key words: noun, suffix, abstract nouns, lexical-derivational type, Common Slavonic language, ancient Russian-Ukrainian language, middle Ukrainian language, new Ukrainian language.

Назви з абстрактним значенням, утворені за допомогою суфікса **-ище**, у розвідках вітчизняних мовознавців згадувалися в межах вивчення абстрактної лексики різних періодів розвитку української мови [Полюга, УАП, 1991, с. 93], під час аналізу історії суфіксальної словотвірної підсистеми іменника загалом [1, с. 134] або ж у ході розгляду безпосередньо **-ище** як окремого форманта [2, с. 55–64] чи як постпозитивного компонента конфіксів [3, с. 117]. Проте комплексного дослідження, де б висвітлювалася його участь у творенні українських абстрактних найменувань від найдавніших часів до сьогодення, дотепер не було. Такий стан справ зумовив **актуальність і мету** пропонованої студії.

І. Суфікс **-iŝče**, який належить до числа праслов'янських інновацій [5, с. 59], ряд науковців вважає результатом об'єднання формантів **-isko** та **-jo** [А. Мейе, А. Брюкнер, Я. Отребський, О. Франк та ін. – див. огляд думок: 4, с. 55]. В. Ташицький, І. Лось, Г. Улашин, Ф. Оберпфальцер та інші дотримувалися думки, що **-iŝče** походить від давнього ад'єктивного суфікса **-istъ**, ускладненого **-jo**. У наступних спеціальних дослідженнях [див. 7; 4] лінгвісти загалом поділяють цей погляд на генезу суфікса **-ище** [докладний огляд думок див.: 2, с. 55].

Реконструйований матеріал **праслов'янської** доби представлений нечисленними абстрактами з **темпоральною** та **процесуальною** семантикою. Такі деривати мотивовані в основному іменниками, наприклад: ***dъniŝče** (ЭССЯ, т. V, с. 212) “день шляху; одноденний відпочинок” (***dънь**); ***godišče** (т. VI, с. 188) “роковини, поминки за

рік по смерті людини; рік” (**godъ*); **ǰgrišče* (т. VIII, с. 211–212) “гра, розвага, видовище; вечірка”; **mytišče* (ЭССЯ, т. XXI, с. 79) “пронос” (**myть* “пронос”); **mytišče* (Там само) “вирубка” від **mytiti* “очищати територію під пашу” (80), пор. також **myto* “вирублена ділянка лісу”.

У мові **XI–XIII ст.** абстрактні назви окремих груп іще не формували. Обстежені джерела цього періоду документують праслов'янський десубстантив із темпоральним значенням *днище*: *и ходивше за днище* (к. XII/1425, ЛК, с. 506) “відстань, яку проходять за день”. Інші абстракти – церковнослов'янського походження, наприклад: *се ш(т) влаги на соудици* ... *въпросимъ о семь* (XI/XIII–XIV, ХА, с. 307) “судовий розгляд”, *пръзвищ(е)* (XII, СНСК, с. 323) “назва, найменування; ім'я, прізвисько” (*прозвату*), *тризнице* (XIII–XIV, Ср, т. III, с. 996) ‘поминки; судилище’ від *тризна* [див. докладніше 2, с. 62].

У **середньо-** та **новоукраїнській** мові чітко виокремлюється група *n.actionis*, більшість із яких – назви тривалої дії. Деякі з таких похідних успадковані з раніших періодів: *сУдица хѣа* (1301, П, с. 14), *всѣ(м) на(м) подобае(т)* “*вити сѣ пре(д)сУдите(м)*” (кін. XVI – поч. XVII, Каз, с. 52), *На страшному на судици Ми бога і закриєм* (Кобзар 198); *три(з)нице, гони(т)ва* (1642, СлЛекс, с. 114); *ігрище* (СМШ, т. I, с. 152) ‘святкові розваги для молоді’, *грище* (СМШ, т. I, с. 152; Гр, т. I, с. 327) ‘те саме’. У мові XIV–XVIII ст. більшість виявлених новотворів на **-ище** мала яскраво виражений відтінок книжності. Це підтверджує думку дослідників про те, що тогочасні українські писемні тексти ще зберігали досить потужний вплив церковнослов'янської мови, і саме абстрактна лексика найменше зазнавала впливу народнорозмовного [див. докладніше 6, с. 48, 62]. Однак із часом цей суфікс починає виконувати модифікаційну функцію, приєднуючись в основному до дієслів та віддієслівних іменників; а самі похідні все частіше набувають відтінку іронічності, зневажливості й нерідко відповідним чином маркуються в лексикографічних працях XIX – поч. XXI ст. Наприклад: *и наоучаль и(х) на соборища(х) ихъ* (1556–1561, ПЄ, с. 29), *зборище* (СЗГ, т. I, с. 182) ‘зібрання людей’; *nidamentu(т)*; *гнѣздище* (1642, СлЛекс, с. 280) ‘моцнення гнізда, гніздування’ від *гнѣздитися* ‘мостити гніздо’ (1556–1561, ПЄ, с. 141 зв); *волочище* (Гр, т. I, с. 252) ‘тягання за волосся’; *побоище* (СМШ, т. II, с. 85, СУМ, т. VI, с. 622) ‘кровопролитна битва’; *пожарище* (СМШ, т. II, с. 100) ‘пожежа’; *посмишище* (т. II, с. 132) ‘посміх, глум, наруга’; *боище* (СУМ, т. I, с. 212) ‘збільш. до бій’; *судьбище* (т. IX, с. 829) ‘заст., ірон. суд’, пор. церковнослов'янське *сУдьба* (Ср, т. III, с. 608) ‘судовий розгляд’; *гульбище* (СУМ, т. II, с. 192) ‘веселе проведення часу, що супроводжується розвагами та випивкою’ від *гульба* ‘те саме’ (Там само); *сходьбище* (т. IX, с. 898) ‘розм. зібрання; випадкова або наперед домовлена зустріч із кимось’, можливо, від незасвідченого **сходьба*, пор. сучасне рос. діал. *схожбище* (СРНГ, 43, с. 71) ‘місце зустрічей для розваг’, хоча тут не виключена дієслівна мотивація цього слова від *сходитися*; *розпродажище* (Нелюба, т. III, с. 136) ‘великий розпродаж’.

Одноразову неповторювану дію називають девербативи *з'явище* (СУМ, т. III, с. 743) ‘розм. поява кого-, чого-небудь та *ревище* (т. VIII, с. 470) ‘дуже гучний, протяжливий крик тварини’.

З XVII ст. у проаналізованих джерелах документуються нечисленні найменування фізичного та психічного стану, особливостей людської вдачі, обдарування тощо. У більшості таких іменників розгляданий суфікс виконує аугментативну функцію, наприклад: *гноитѣ* (1627, БерЛекс, с. 217) ‘нагноєння’; *catadromus Коли б бак хто сей снище заразом отгадав* (1736, Інт, с. 103); *гризище* (Гр, т. I, с. 326) ‘збільш. до гриз – ревматизм, ломота в суглобах; пупкова кила’; *докорище* (414) ‘докори’; *талантище* (СУМ, т. X, с. 27) ‘збільш. до талант’; *ганебище* (Нелюба, т. II, с. 26) ‘ганьба’.

Спорадично тексти середньоукраїнської мови засвідчують віддієслівну назву на позначення стану природи: *арѣа(е)теріа, ра(с)талище* (1642, СлЛекс, 87) ‘розлив, відлига’, пор. пізніше рос. *расталый* (XVII/XVIII/XVIII, СлРЯ, т. XXII, с. 81).

Досить пізно, у XVII ст., зафіксовано успадкований із праслов'янської доби десубстантив із темпоральною семантикою: *Лѣто: время, ... годъ, годитѣ* (1627, БерЛекс, с. 60).

У новій українській мові виокремлюється невелика група в основному відіменникових термінологічних найменувань, а саме: **з'явище** (1923, СГТ, с. 69; СУМ, т. III, с. 743) 'явище'; **явище** (СУМ, т. XI, с. 620) 'будь-який вияв змін, реакцій і т.ін., що відбуваються в навколишньому середовищі; подія, факт'; **обіймище** (1931, ГТ, с. 56) 'обхват (каната)'. Можливо, калькою французького терміна *foyer* 'фокус' (1932, СФТ, с. 120, 209) є дериват **огнище** (Там само, с. 120) 'фокус'.

З-поміж інших п.abstracta, які не формують окремих лексико-словотвірних типів, натрапляємо на успадкований із мови XI–XIII ст. девербатив **прозвище**: *А писалъ привилык се ... снѣ поповъ кость прѣзвѣтъ сорочичь* (1366, Роз, с. 12) 'прізвище', **про(з)вище** (*произвиско*) (1642, СлЛекс, с. 128) 'прізвисько', *и пришли на мѣсто прозвищѣмъ гѣфсиманію* (1556–1561 ПЄ 186) 'найменування', **прозвище** (СУМ, т. VIII, с. 182) 'діал. прізвисько'. З XIV ст. пам'ятки засвідчують наближену до сучасної форму цього іменника, наприклад: **прѣзвѣтъ сорочичь** (1336, Роз, с. 12), *сте(ц) з рѣ(п)ряди прѣ(з)вище(м) ланѣ(в)я* (1576, АО, с. 55) 'прізвище', **прізвище** (СМШ, т. II, с. 163; СУМ, т. VIII, с. 108) 'найменування особи, набуте при народженні або вступі у шлюб, що передається від покоління до покоління і вказує на спорідненість; прізвисько'; **назвище** (СУМ, т. V, с. 89) 'розм. те саме, що назва; діал. прізвище'. Деякі з давніх іменників, котрі раніше мали локативне значення, почали вживатися в абстрактному, наприклад: **Позорищем(ь) называється свѣтъ** (1659, Гал, с. 134) 'видовище' від *позоръ*, пор. *и плѣша на позорищи(х)* (XI/XIII–XIV, ХА, с. 10); *почитае химеру, называемую око, будто оно зеркало міра, свѣта пріятелище, радости вмѣстилище, дверь истины* (60–70-ті XVIII, Ск, т. I, с. 118) від *пріятель*; **світище** (СУМ, т. IX, с. 91) 'поет. те, що є джерелом правди, істини, волі, освіти'; **дивовижище** (Нелюба, т. II, с. 34) 'збільш. до дивовижа'.

II. Із віддієслівною лінією, очевидно, пов'язане походження варіантного суфікса **-лице**, у якому **-л-** виступає асемантичною прокладкою [огляд думок див. Білоусенко, Меркулова, 2011, с. 62]. Приєднуючись до дієслівних основ на голосний, з кінця XVI століття згаданий формант брав участь у деривуванні нечисленних процесуальних назв, наприклад: *и поспоминаймо вѣдомостью нашего православія... училищи и довольствы от избытков наших* (1599–1600, Виш, с. 134); *pal(a)estra, a(e), бо(р)бище, ѡбУчилище* (1642, СлЛекс, с. 297); *catastroma, ходилище вѣсе(л)ниі в корабли* (115) 'похід на човнах'; *etrusa, мечтаніе, страшилище, бѣсъ полудѣ(н)ны(й)* (178), пор. *страшити* 'лякати, залякувати' (1659, МатТимч, т. II, с. 370); *не гнушайся мене... избѣгшаго от сатанина училища, / И с тмы грѣха нечистого блудилища* (1646, УП, с. 309). Інколи згаданий формант виступав синонімом до первинного **-ище**, наприклад: **гнѣздилище** (1642, СлЛекс, с. 280) 'моцнення гнізда'.

Девербатив **сѣдалище**, уживаний у давній руськоукраїнській мові в локативному значенні, з часом розширив семантику: у *Пинцинѣ учинивши собѣ сѣдалище* (1605–1606, Пер, с. 31), *cathedra, сѣдалище, стоя(д)ло* (1642, СлЛекс, с. 115), *Уготованный въ сѣдалище бозкой персонѣ* (1646, УП, с. 263) 'посада єпископа, який керує єпархією'. Спорадично цей суфікс може приєднуватися до іменникових основ, надаючи їм пейоративного значення, наприклад: **віршилище** (Нелюба, т. I, с. 21) 'зневажл.-ірон. до вірша'.

III. Вторинний суфікс **-овище**, походження якого пов'язують із девербальною лінією [4, с. 70], у давньокиївську добу не був продуктивним і брав участь у творенні поодиноких відіменникових дериватів, наприклад: **становище** (XII/XIV, СлРЯ, ХХVII с. 201) 'зупинка в подорожі, тимчасове перебування на одному місці' від *станъ* 'зупинка' (XII, с. 193–194); *скрываютъ собѣ скровище гнѣва* (XI/XIII–XIV, ХА, с. 137), пор. *скровь* 'таємне місце' (XI, СлРЯ, вип. ХХVI, с. 24). Зрідка **-овище** виступав семантично як надлишковий елемент, наприклад: *то ксть троудовище, "коже и можемъ бывають"* (1130–1156/XIII, Кир, с. 34) 'хвороба' від *троудъ* 'те саме'. Джерела наступних століть документують значно більшу кількість похідних зі згаданим формантом, серед яких – і успадкований іменник **становище** (Гр, т. IV, с. 197; СУМ, т. IX, с. 648) 'обставини, умови перебування', **середовище** (1932, СФТ, с. 3; СУМ, т. IX, с. 137) 'атмосфера, середовище, середина'. Нові похідні здебільшого відіменникового походження, а саме: **осудовище** (Гр, т. III, с. 73) 'ганьба, неслава' (*осуд*);

дивовище (1984, О, т. I, с. 214) 'дивовижа' (*дивитися*); **видовище** (Гр, т. I, с. 158) 'видовище', 'скандал' (1984, О, т. I, с. 100) (*видіти*); **судовище** (СУМ, т. IX, с. 828) 'заст., ірон. розгляд цивільної або кримінальної справи; судовий процес'; **стидовище** (Гр, т. IV, с. 204) 'становище, поведінка і т. ін., що ганьбить когось; ганьба'; **бойовище** (СУМ, т. I, с. 213) 'битва, бій'; **посміховище** (VII, с. 348) 'посміх, глум, наруга'; **страховище** (IX, с. 756) 'страшні розповіді; події, факти, що наводять страх'.

IV. Походження суфікса **-нище** науковці пов'язують або ж із прикметниками на *-н(ий) < -ьн-*, або ж, що більш вірогідно, із девербативами на *-нь* [4, с. 73]. Упродовж часу він продуктивності не набув: розглянуті лексикографічні джерела першої половини ХХ століття фіксують десубстантив **збірнище** (1923, СГТ, с. 56) 'скупчення', у якому **-н-**, очевидно, слід вважати надлишковим.

Обстежений матеріал дає підстави говорити про те, що суфікс **-ище** мав невисокий словотвірний потенціал у функції деривування абстрактних найменувань за праслов'янської та давньокиївської доби, і лише в середньоукраїнський період почав нарощувати свою активність, беручи участь у творенні головно віддієслівних або відіменникових назв опредметненої дії. Рідше, приєднуючись до субстантивних основ, згаданий формант продукує найменування станів. У значній кількості випадків деривати на **-ище**, задокументовані в джерелах середньо- та новоукраїнської мови, мають аугментативну та пейоративну семантику. З ХVI ст. до творення *n.abstracta* долучився вторинний суфікс **-лице**, котрий приєднувався виключно до дієслівних основ і майже втратив свою продуктивність у розгляданій функції в наш час. Інший похідний формант **-овище**, відомий з давньоруськоукраїнського періоду, дотепер виконує здебільшого модифікаційну функцію.

Перелік умовних скорочень використаних джерел

АО – Акти села Одрехови / упоряд. І. М. Керницький, А. О. Купчинський ; відпов. ред. Л. Л. Гумецька. – К. : наукова думка, 1970. – 260 с.

БерЛекс – Лексикон словенороський Памви Беринди / підгот. тексту і вступ. стаття В. В. Німчука ; надрук. з вид. 1627 р. фотомех. способом. – К. : Вид-во АН УРСР, 1961. – XL, 272 с.

Виш – Вишенский И. Сочинения / подгот. текста, статья и комментарии И. П. Еремина. – М. ; Л. : Изд-во АН СССР, 1955. – 372 с.

Гал – Галятовський Іоанікій. Ключ розуміння / підгот. до вид. І. П. Чепіга. – К. : Наукова думка, 1985. – 444 с.

Гр – Словарь української мови : у 4 т. / збір. ред. журн. "Києв. старина"; упорядкував, з дод. власн. матеріалу, Б. Грінченко. – К., 1907–1909.

ГТ – Василенко П., Шелудько Ів. Словник гірничої термінології. (проект) : відтворення видання 1931 року / П. Василенко, І. Шелудько. – К., 2008. – 160 с.

Інт – Українські інтермедії ХVII–ХVIII ст. – К. : Вид-во АН УРСР, 1960. – 239 с.

Каз – Зизаній С. Казанье стого Кирилла патриархи иерусалимьского о антихристе и знаках его з розширенням науки против ересей розных / С. Зизаній // Пам'ятки полемічного письменства кінця ХVI і початку ХVII ст. – Львів, 1906. – С. 31–199.

Кир – Вопросы Кирика, Саввы, Илии с ответами Нифонта, епископа новгородского и др. иерархических лиц, 1130–1156 гг., сп. ХIII ст. // Памятники древнерусского канонического права. – СПб., 1880. – Ч. I. – С. 21–62. – (РИБ; Т. 6).

Кобзар – Шевченко Т. Кобзар / Т. Шевченко. – К. : Державне видавництво художньої літератури, 1961. – 607 с.

ЛК – Київський літопис // Полное собрание русских летописей. – Т. 2 : Ипатьевская летопись. – М. : Изд-во восточной литературы, 1962. – С. 284–708.

МатТимч Тимченко Є. Матеріали до словника писемної та книжної української мови ХV–ХVIII ст. / підгот. до вид. В. В. Німчук та Г. І. Лиса : у 2 кн. – К. ; Нью-Йорк : Преса України. – Кн. 1–2.

Нелюба I – Нелюба А. Лексико-словотвірні інновації (1983–2003) : словник / А. Нелюба. – Харків, 2004. – 136 с.

Нелюба II – Нелюба А., Нелюба С. Лексико-словотвірні інновації (2004–2006) : словник / А. Нелюба, С. Нелюба. – Харків : Майдан, 2007. – 144 с.

Нелюба III – Лексико-словотвірні інновації (2007) : словник / К. Коротич, С. Лук'яненко, А. Нелюба та ін. ; за ред. А. Нелюби. – Харків : ХІФТ, 2009. – 172 с.

О – Онишкевич М. Й. Словник бойківських говірок : у 2 ч. / М. Й. Онишкевич. – К. : Наукова думка, 1984.

П – Грамоти XIV ст. / упор., вст. стаття, коментарі і словники-показчики М. М. Пешчак. – К. : Наукова думка, 1974. – 255 с.

Пер – Пересторога // Возняк М. Письменницька діяльність Івана Борецького на Волині у Львові. – Львів, 1954. – С. 25–63.

ПЄ – Пересопницьке Євангеліє 1556–1561. Дослідження. Транслітерований текст. : словопоказчик / видання підготувала І. П. Чепіга за участю Л. А. Гнатенко ; наук. ред В. В. Німчук. – К., 2001. – 700 с.

Роз – Проф. Вол. Розов. Українські грамоти. – К., 1928. – Т. 1 : XIV в. і перша половина XV в. – 260, 83 с.

СГТ – Тутковський П. А. Словник геологічної термінології. (проект) : відтворення видання 1923 року / П. А. Тутковський. – К., 2008. – 171 с.

СЗГ – Аркушин Г. Л. Словник західнополіських говірок / Г. Л. Аркушин. – Луцьк : Ред.-вид. відділ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000. – Т. 1–2.

Ск – Сковорода Г. Повне зібрання творів : у 2 т. / Г. Сковорода. – К. : Наукова думка, 1973.

СлЛекс – Славинецький Є., Корецький-Сатановський А. Лексикон словено-латинській // Лексикон словено-латинський Є. Славинецького та А. Корецького-Сатановського / підгот. до вид. В. В. Німчук. – К. : Наукова думка, 1973. – С. 58–418.

СлРЯ – Словарь русского языка XI–XVII вв. – М. : Наука, 1975–2008. – Вып. 1–28.

СМШ – Словник мови Шевченка : у 2 т. – К. : Наукова думка, 1964. – Т. 1–2.

СНСК – Высоцкий С. А. Средневековые надписи Софии Киевской / С. А. Высоцкий. – К., 1976. – 455 с.

Ср – Срезневский И. И. Материалы для словаря древнерусского языка / И. И. Срезневский. – СПб., 1843–1912. – Т. 1–3.

СРНГ – Словарь русских народных говоров / сост. Ф. П. Филин ; гл. ред. Ф. П. Сорокалетов. – М. ; Л. ; СПб., 1965–2011. – Вып. 1–44.

СУМ – Словник української мови. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 1–11.

СФТ – Словник фізичної термінології. Зредагував В. В. Фаворський : [відтворення видання 1932 року]. – К., 2009. – 240 с.

УП – Українська поезія: середина XVII ст. / упор. В. І. Кречотень, М. М. Сулима. – К. : Наукова думка, 1992. – 680 с.

ХА – Истрин В. М. Книги “временны” и “вбразны” Георгия Мниха. Хроника Георгия Амартола въ древнемъ славянорусскомъ переводѣ : текст, изслѣдование и словарь / В. М. Истрин. – Петроградъ : Российская государственная академическая типография, 1920. – Т. 1 : Текстъ. – 612 с.

ЭССЯ – Этимологический словарь славянских языков: Праславянский лексический фонд / ред. О. Н. Трубачева. – Вып. 1–33. – М. : Наука, 1974–2007.

Література

1. Бевзенко С. П. Історична морфологія української мови. Нариси із словозміни і словотвору / С. П. Бевзенко. – Ужгород, 1960. – 416 с.

2. Білоусенко П. І. Лексико-словотвірні типи іменників із суфіксом **-ище** в давній руськоукраїнській мові / П. І. Білоусенко, О. В. Меркулова // Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету / Філологічні студії : зб. наук. праць / заг. ред. Ж. В. Колоїз. – Кривий Ріг : КДПУ, 2011. – Вип. 6. – С. 55–64.

3. Білоусенко П. І. Нариси з історичного словотворення (іменникові конфікси) : монографія / П. І. Білоусенко, І. О. Іншакова, К. А. Качайло, О. В. Меркулова, Л. М. Стовбур. – Запоріжжя ; Кривий Ріг : ТОВ “ЛІПС”, 2010. – 480 с.

4. Максимова А. Л. Существительные с суффиксами **-ич-, -ищ-** и их производные в русском языке / А. Л. Максимова. – Л. : Изд-во Ленинградского университета, 1985. – 128 с.

5. Мартынов В. В. Праславянская и балто-славянская деривация имен / В. В. Мартынов. – Минск : Наука і техника, 1973. – 58 с.

6. Полюга Л. М. Українська обстрактна лексика XIV – першої половини XVIII ст. / Л. М. Полюга. – К. : Наукова думка, 1991. – 240 с.

7. Dulewiczowa I. Formant **-ište// -isko** w języku polskim i rosyjskim / I. Dulewiczowa // Studia z filologii polskiej i słowian'skiej. – 1976. – № 15. – С. 35–141.